

کارگاه آموزشی هوش و تحول اخلاقی

مدرسین: دکتر عدالتخواه - دکتر مولوی - دکتر ندر محمدی مقدم

متولی: کمیته رشد و بالندگی اعضاء هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی اردبیل

---

۱۳ اسفندماه ۱۳۹۶

اخلاق از دید گاه علمای اخلاق

دکتر حسن عدالتخواه

شایع‌ترین کاربرد اصطلاحی اخلاق در میان اندیشمندان اسلامی عبارت است از :

❖ صفات نفسانی راسخ و پایداری که موجب می‌شوند افعالی متناسب با آن صفات به سهولت و بدون نیاز به تامل و تفکر از آدمی صادر شود.

❖ اخلاق تنها شامل صفات نفسانی پایداری است که در نفس رسوخ کرده باشد و شامل صفات ناپایداری که به صورت ملکه نفسانی در نیامده‌اند نمی‌گردد؛ در این صورت شخص بردباری که به صورت موردی دچار غضب می‌شود یا بخیلی که با تامل و تفکر فراوان بخششی می‌کند از این تعریف خارجند.

❖ بنابراین تعریف اخلاق، هیاتی است استوار و راسخ در جان آدمی که کارها به آسانی و بدون نیاز به تامل و تفکر از آن صادر می‌شود.

❖ در عین حال این تعریف هم شامل فضایل اخلاقی می‌شود و هم شامل رذایل اخلاقی؛ از این رو اگر این هیات به گونه‌ای باشد که افعال زیبا و پسندیده از آن صادر گردد، آن را اخلاق نیک و فضیلت می‌نامند و چنانچه آن هیات به گونه‌ای باشد که موجب صادر شدن افعالی زشت و ناپسند گردد، اخلاق بد و رذیلت نامیده می‌شود.

- گرچه معنای لغوی خلق صفت ثابت و ملکه نفسانی است و در علم اخلاق نیز معمولاً همین معنا مراد است، ولی بعضی از علما اخلاق را شامل صفات نفسانی غیرپایدار هم دانسته‌اند.
- مثل کار فرد بخیلی که با تکلف بخشش می‌کند و یا کسی که با تامل و تفکر عمل خوبی را انجام می‌دهد نیز متصف به اخلاقی بودن می‌شود.
- برخی نیز اخلاق را به صورت صفت فعل به کار برده‌اند که در این صورت به معنای فعل اخلاقی است و از این جهت آن فعل خارجی و لو از هیئت راسخه در نفس پدید نیامده باشد به فاضله یا رذیله بودن متصف می‌شود.

منشا فضایل و رذایل اخلاقی

- برخی معتقدند که این ملکات در اثر تکرار عمل پدید می‌آیند.
- و عده‌ای نیز نقش عواملی مانند محیط و وراثت و از این قبیل امور را مهم می‌دانند.
- برخی نیز برای این قبیل صفات نفسانی منشایی ذاتی و فطری را قایلند.

فرق اخلاق و ادب

علامه طباطبایی(ره) :

اخلاق عبارت است از: ملکات راسخ در روح، و در واقع، وصفی از اوصاف روح می باشد.

آداب عبارت است از: هیئت‌های زیبایی که اعمال و رفتار آدمی بدان متّصف می‌گردد که نحوه صدور این اعمال به صفات روحی شخص بستگی دارد و پر واضح است که میان اتّصاف روح به اخلاقیات و اتّصاف عمل به آداب، تفاوت بسیار وجود دارد

پس ادب، ظرافت و دقت در عمل، وقتی انسان متوجه حالات خویش است و با ظرافت و زیبایی خاصی عمل را انجام دهد، گفته می‌شود که فلانی مؤدّب است؛ نظیر ادب نشستن در حال نماز و ادب راه رفتن با طمانینه و.....

نگاه مبنائی به اخلاق

- نگاه بر اساس خلقت و فطرت
- نگاه بر اساس پژوهش و تجربه

- ❖ رویکرد فاعلی به اخلاق (اخلاق)
- ❖ رویکرد فعلی به اخلاق (فعل اخلاقی)

- رویکرد الهی به اخلاق (بعثت لاتمم مکارم الاخلاق)
- رویکرد انسان گرایانه به اخلاق (مکتب کانت و دیگر مکاتب)

- اخلاق برای حاکمیت قانون (فرق انسان و فرشته)
- قانون برای حاکمیت اخلاق

بحث انسان شناسی برای اعضای هیئت علمی بلی یا خیر؟

- تاثیر شناخت نفس در تهذیب اخلاق (من عرفه نفسه فقد عرف ربه)
- ما تفضیل دادیم فرزندان ادم را بر بسیاری از مخلوقات خود
- ترکیب انسان از جسم و نفس
- نفس را روح و جان و عقل و دل نیز می گویند جوهری مجرد از عالم ملکوت و عزیز از جنس فرشتگان) از تو از حقیقت روح سؤال می کنند ، بگو که روح از امور پروردگار و از عالم امر (است)
- الام و بیماری های روح، عبارت است از اخلاق ذمیمه و صفات رذیله، که موجب هلاک و بد بختی روح است (مقایسه با بیماری های جسم)
- حصول ملکات نفسانیه به تکرار اعمال
- تهذیب اخلاق و ثمره ان (فایده علم اخلاق پاک کردن نفس از صفات رذیله و آراستن ان به ملکات جمیله). مقایسه ان در تعریف سلامت جسم

قوای چهار گانه و تبعیت سایر قوا از انها

۱- قوه عقل برای ادراک حقایق امور و تمیز خیر از شر و امر به افعال جمیله و نهی از اعمال ذمیمه می کند و وزیر روح است. منشاء نزاع و جدال در مملکت نفس قوه عاقله است زیرا که مانع سایر قوا می شود (اما سه قوه دیگر با هم نزاعی ندارند چون هیچ یک به خودی خود منکر فعل دیگری نیستند).

۲- قوه شهویه برای بقای بدن است و وسیله تحصیل کمال نفس است برای گذران امورات دنیوی می باشد هوای مخالفت با عقل را دارد و همیشه طالب ان است که راه روح را زده و او را محکوم حکم خود کند.

۳- قوه وهمیه برای فهمیدن امور جزئییه است و شغل ان مکر و حيله و خیانت و فتنه است و می خواهد وجود انسان مطیع او شود.

۴- قوه غضبیه برای دفع مضرت های خارجی از بدن است. تند و تیز و بی باک و شرور است و همه کشتن و بستن و زدن و شکستن و ظلم و ایذاء و عداوت و بغض را طالب است.

قوای چهار گانه سر منشاء نیکی ها و بدی ها

- نیکی و خیر زمانی است که قوه عاقله مسلط بر روح باشد و بدیها و شر زمانی است که قوه عاقله عاجز و زبون بوده و قوای سه گانه دیگر غالب بر روح باشند.
- قوه عقل کلیات را درک می کند و از این جهت به ان عقل نظری می گویند.
- قوه وهمیه جزئیات را درک می کند و چون انجام هر عملی از درک جزئیات حاصل می شود لذا مبدا اعمال به تفکر و رویه قوه وهمیه ارتباط دارد از این جهت این قوه را عقل عملی و قوه عامله می نامند و کارفرمائی سه قوه دیگر را به عهده دارد
- حکمت: شناختن حقایق موجودات به طریقی که هست و از تهذیب و پاکیزگی قوه عقل حکمت حاصل می شود.
- عفت: از مطیع بودن قوه شهویه از برای قوه عاقله حاصل می شود.
- شجاعت: از مطیع بودن قوه غضبیه برای قوه عاقله حاصل می شود.
- عدالت: از مطیع بودن قوه عامله از برای قوه عاقله حاصل می شود.

جهل و حکمت مربوط به قوه عاقله

جبن و شجاعت مربوط به قوه غضبیه

شره و عفت مربوط به قوه شهوانی

جور و عدالت مربوط به قوه وهمیه

همچنان که: «حکمت»، مصدر «فطنت» «فراست»، حسن تدبیر و توحید و امثال آن می شود، و «شجاعت»، منشا صبر، علو همت، حلم، و قار و نحو اینها می گردد، و «عفت»، سبب سخاوت، حیا، امانت، گشاده رویی و مانند اینها می شود.

عدالت، انسان عادل،

هر گاه سایر قوا به مرتبه کمال رسیدند عدالت حاصل خواهد بود، و هر گاه ناقص باشند عدالت منتفی خواهد بود و تحقق و انتفاء عدالت تابع کمال و نقص سایر قوا است.

عدالت، افضل فضایل و اشرف کمالات است، زیرا ایجاد آن مستلزم وجود جمیع صفات کمالیه است، بلکه عین آنهاست. وجور که ضد آن است، مستلزم وجود جمیع رذایل، بلکه عین آنهاست.

شان عدالت الفت میان قوای درون است و غبار نزاع و جدال را می نشاند، همه چیزها را از طرف افراط و تفریط به حد وسط، می کشاند وحدت ایجاد می کند. وحدت، اشرف تر از کثرت است، و هر چه به آن نزدیکتر، فضائل و کمالات، بیشتر بوده و از حوادث و آفات و بطلان و فساد دورتر است

پس اشرف موجودات واحد حقیقی است که دامن جلالش از گرد کثرت منزّه، و ساحت کبریائیش از غبار ترکیب مقدس است، افاضه نور وحدت بر هر موجودی به قدر قابلیتش را ادا نموده، همچنان که پرتو وجود هر صاحب وجودی از اوست. پس هر گونه وحدتی که در عالم امکان، متحقق است، ظل «وحدت حقه» او، و هر اتحادی که در امور متباینه حاصل، از اثر یکتائی اوست.

بهشت و جهنم

- فالیوم لا تظلم نفس شیئا و لا تجزون الا ما كنتم تعملون(1)؛ پس امروز بر کسی ظمی نمی رود و به چیزی جز اعمالتان پاداش داده نمی شوید.

- **بهشت** و **جهنم** چیزی نیستند جز ظهور اعمال انسان؛ یعنی عذاب ها و آلام (**جهنم**) چیزی نیستند جز بازگشت نفس اعمال بد آدمی به خودش. و نیز تنعمات (**بهشت**) چیزی نیستند جز رجوع نفس اعمال نیک انسان به خودش.

- جهنم و بهشت گرچه مخلوق هستند، تعمیر دار جنت و مواد جهنم تابع اعمال اهل آن است و در روایت است که زمین بهشت ساده است و مواد تعمیر آن اعمال بنی الانسان است

- همان خدایی که انسان را آفرید و به فرشتگان دستور داد تا در برابر او به سجده بیفتند، انسان را برای هدف بسیار مقدس که رسیدن به تکامل و سعادت ابدی و مقام خلیفة اللهی است، خلق کرد

- رابطه عمل و کیفر و پاداش، یک رابطه تکوینی، بلکه عینی است؛ یعنی **بهشت** و **جهنم** و پاداش و کیفر، نتیجه اعمال ما است. به عبارت دیگر این عمل ما است که در آخرت به **بهشت** و **جهنم** تبدیل می شود. اگر پاداش و کیفر نباشد، تفاوت نیکوکاران و بدکاران در چیست؟

۱- **يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ النَّاسُ أَشْتَاتًا لِيُرَوْا أَعْمَالَهُمْ فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ وَ مَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ** (زلزال- ۶ تا ۸) **امروز (قیامت) مردم پراکنده بازمی گردند تا اعمال خویش را ببینند پس هر کس به اندازه ذره ای نیکی کند آن را می بیند و هر کس به مقدار ذره ای بدی کند آن را خواهد دید**

۲- **وَ بَدَا لَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا وَ حَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ** (زمر- ۴۸) **و ظاهر شد بر ایشان بدیهایی که خود کسب کردند و فرا گرفت ایشان را آنچه که به آن مسخره می نمودند.**

۳- **بَلْ بَدَا لَهُمْ مَا كَانُوا يُخْفُونَ مِنْ قَبْلُ** (انعام- ۲۹) **بلکه بر ایشان ظاهر شد، آنچه را که از پیش مخفی و پنهان می داشتند.**

۴- **يَوْمَ تَجِدُ كُلُّ نَفْسٍ مَا عَمِلَتْ مِنْ خَيْرٍ مُحْضَرًا وَ مَا عَمِلَتْ مِنْ سُوءٍ تَوَدُّ لَوْ أَنَّ بَيْنَهَا وَ بَيْنَهُ أَمَدًا بَعِيدًا وَ يُحْذِرُكُمْ اللَّهُ نَفْسَهُ وَ اللَّهُ رَؤُفٌ بِالْعِبَادِ** (آل عمران- ۳۰) **روزی که هر کسی آنچه نیکی کرده می یابد و برای آنچه بدی نموده آرزو می کند که بین او و اعمال زشتش مسافتی بس دور باشد و خداوند شمار را از خودش می ترساند و خداوند به بندگان مهربان است.**

صفات بد

۱. ریا
  - ریا در عقاید
  - ریا در اخلاق و ملکات باطنی
  - ریا در اعمال
۲. عجب (بزرگ شمردن عمل صالح)
۳. کبر (بزرگی فروختن بر غیر خود)
۴. حسد
۵. دنیا دوستی
۶. غضب
۷. عصبیت (حمایت از خویشاوندان در ظلم)
۸. دو روئی و نفاق
۹. پیروی هوی و درازی امید
۱۰. غیبت
۱۱. وسواس
۲۱. ظلم
۳۱. طمع
۴۱. دروغ گوئی
۵۱. خیانت
۶۱. کینه ورزی
۷۱. فخر فروشی
۸۱. زورگویی
۹۱. شرک

بعضی از استراتژی های کسب اخلاق فاضله

۱- جهاد بانفس

- تفکر

- عزم(بکوش تا صاحب عزم و دارای اراده شوی اگر بی عزم از این دنیا هجرت کنی انسان صوری بیمغزی هستی که در آن عالم به صورت انسان محشور نشوی، زیرا که آن عالم محل کشف باطن و ظهور سریره است)

- مراقبت و محاسبه

- ذکر

- ضبط خیال

- موازنه

۲- درک فطرت (در فطریات احدی اختلاف ندارد)

۴- توکل

۶- توبه

۸- صلاه

۱۰- اخلاص

۱۲- شکر

۱۴- شناخت انسان و کسب علوم مناسب

(همانا علم منحصر است به سه چیز: آیه محکمه یا فریضه عادلّه، سنت قائمه)

۳- تنبه و آگاهی دادن دل از غفلت و بیدار کردن آن

۵- خوف و رجاء

۷- درک مفهوم بلاء، اختبار و امتحان

۹- صبر

۱۱- کسب علم به قصد کسب دانش و بینش

۱۳- ترس از مرگ

علم نور است

- پیامبر (ص) می فرماید : علم نوری است که حق تعالی آن را در دل هر کسی که به خواهد می افکند(هر چه هست از قامت ناساز بی اندام ماست و نه تشریف تو در بالای کس کوتاه نیست)
- علم بدون تزکیه علم نیست و هر گاه دل پر از صفات رذیله باشد ملائک حامل علم وارد نمی شوند
- اهداف کسب علم(طلب برای جهل و جدال ، طلب برای رفعت جستن و فریب داد و طلب برای دانش و بینش)
- انسان و علوم مناسب با انسان(همانا علم منحصر است به سه چیز :آیه محکمه یا فریضه عاده، سنت قائمه)
- عمل بدون تزکیه هم بی ثمر است(نماز، نماز گزاران را از اعمال زشت و منکر باز می دارد)
- به واسطه نماز مومن به قرب پروردگار عروج می کند(پس چرا نماز گزاران این چنین نیستند)
- اول ای جان دفع شر موش کن بعد از آن در جمع گندم کوش کن
- پس بدون تزکیه نفس و تصفیه قلب، عبادات ظاهری و طاعات بدنی را ثمری نخواهد بود

پاره‌ای از مفاهیم اخلاقی جزء اخلاق اجتماعی به شمار می‌آید

غبطه - حسد - تواضع - تکبر - حسن ظن -
عدالت - ظلم - عفت - سخاوت

پاره‌ای از مفاهیم اخلاقی نیز جزء اخلاق فردی به شمار می‌آید

• صبر - جزع - شجاعت - ترس - استقامت - تنبلی

Moral

(منش، شخصیت، رفتار شایسته و مناسب) تمایز قصد ها، تصمیم ها و اعمال بین افراد شایسته و افراد نا شایسته را می گویند.

مورال می تواند یک مجموعه ای از استانداردها یا اصولی باشد که از یک قانون رفتار از یک فلسفه، مذهب یا فرهنگ گرفته شده است،

یا می تواند ناشی از استنادردی باشد که فرد معتقد است که باید جهانی باشد.

و نیز ممکن است به طور مشخص مترادف با "خیر" یا "حق" باشد.

Long, A و *Stanford University*

ethics

شاخه ای از فلسفه است که مفاهیم رفتار درست و نادرست را به صورت قانده مند، دفاعی و توصیفی شامل می شود.

ethics به دنبال حل سوالات اخلاقی بشر با تعریف مفاهیم مانند خوب و شر، درست و غلط، فضیلت و عقل، عدالت و جرم است. فلسفه اخلاقی به عنوان زمینه تحقیق فکری نیز به زمینه های روانشناسی اخلاقی، اخلاق توصیفی و نظریه ارزش مرتبط است.

سه حوزه عمده تحصیل در اخلاق امروز به رسمیت شناخته شده است [1]:

متا اخلاق **Meta-ethics**، در مورد معنای نظری و رفرنس گزاره های اخلاقی، و چگونگی تعیین ارزش حقیقی آنها (در صورت وجود)

اخلاق هنجار **Normative ethics**، در مورد تعیین مفهوم پراکتیکال مسیر اخلاقی یک عمل صحبت می کند

اخلاق کاربردی **Applied ethics**، در مورد آنچه که یک فرد موظف و متعهد (یا مجاز) است در یک وضعیت خاص یا حوزه خاصی عمل کند.

[Random House Unabridged Dictionary](#)

Ethics and morals مربوط به رفتارهای "درست" و "غلط" است. در حالی که گاهی اوقات به جای هم استفاده می شوند، ولی آنها متفاوت هستند:

Ethics به قوانین ارائه شده توسط یک منبع خارجی، مانند رفتارهای کلامی در محل کار یا اصول ادیان اشاره دارد.

Morals به اصول خود فرد در مورد حق و اشتباه اشاره دارد.

(American Medical Association) Principles of Medical Ethics

- 1- پزشک باید با لحاظ شفقت ، احترام و توجه به کرامت و حقوق انسانی مراقبت های شایسته را برای بیمار فراهم آورد
- 2- پزشک باید از استاندارد های حرفه ای حمایت نموده و در ارتباطات حرفه ای صادق بوده و تلاش نماید تا کارائی در شخصیت یا صلاحیت فردی یا دروغ و تقلب را به مرجع مربوطه گزارش نماید
- 3- پزشک باید به قانون احترام گذارد و همچنین برای تغییر در مواردی که مغایرت با بیشترین منافع بیمار باشد احساس مسئولیت کند
- 4- پزشک باید به حقوق بیمار ، همکاران و سایر پرسنل بخش سلامت احترام به گذارد و باید از امنیت و اطمینان بیمار و حریم خصوصی او در محدودیت های قانونی حراست کند
- 5- پزشک باید توسعه علمی خود را ادامه داده تا دانش تخصصی خود را به بالاترین حد به دست آورد ، تعهد در آموزش پزشکی داشته باشد و اطلاعات مربوطه را به بیمار خود ، همکاران ، عموم مردم انتقال داده و ارائه مشاوره نماید و در صورت لزوم از توانائی های سایر متخصصین بخش سلامت استفاده نماید
- 6- پزشک باید در ارائه خدمات مناسب برای بیمار به غیر از خدمات اورژانسی بیمار را برای انتخاب نوع خدمت و مراقبت ، با کسانی که در درمانش ارتباط خواهند داشت و محیطی که در آن خدمات ارائه خواهد شد آزاد گذارد
- 7- پزشک باید برای شرکت در فعالیت های کمک به بهبود جامعه و بهبود سلامت عمومی احساس مسئولیت نماید
- 8- پزشک باید، توجه کند خدماتی که در حال ارائه به بیمار است بالاترین احساس مسئولیت را داشته باشد
- 9- یک پزشک باید از دسترسی همه مردم به مراقبت های پزشکی حمایت کند

AMA PRINCIPLES OF MEDICAL ETHICS

1. CHAPTER 1: OPINIONS ON **PATIENT-PHYSICIAN RELATIONSHIPS**
2. CHAPTER 2: OPINIONS ON **CONSENT, COMMUNICATION & DECISION MAKING**
3. CHAPTER 3: OPINIONS ON **PRIVACY, CONFIDENTIALITY & MEDICAL RECORDS**
4. CHAPTER 4: OPINIONS ON **GENETICS & REPRODUCTIVE MEDICINE**
5. CHAPTER 5: OPINIONS ON **CARING FOR PATIENTS AT THE END OF LIFE**
6. CHAPTER 11: OPINIONS ON **FINANCING & DELIVERY OF HEALTH CARE**
7. CHAPTER 6: OPINIONS ON **ORGAN PROCUREMENT & TRANSPLANTATION**
8. CHAPTER 7: OPINIONS ON **RESEARCH & INNOVATION**
9. CHAPTER 8: OPINIONS ON **PHYSICIANS & THE HEALTH OF THE COMMUNITY**
10. CHAPTER 9: OPINIONS ON **PROFESSIONAL SELF-REGULATION**
11. CHAPTER 10: OPINIONS ON **INTER-PROFESSIONAL RELATIONSHIPS**

تعریف اخلاق حرفه ای

در حقیقت، اخلاق حرفه ای، یک فرایند تفکر عقلانی است که هدف آن محقق کردن این امر است که در یک سازمان:

- چه ارزشهایی را
- چه موقع باید حفظ و اشاعه نمود.

اخلاق حرفه ای یکی از شعبه های جدید اخلاق است که به مسائل و اصول و ارزشهای یک نظام حرفه ای می پردازد.

خودمختاری و استقلال فردی (Autonomy)

اصل احترام به افراد یا خود مختاری بیانگر آزادی و حق فرد برای تصمیم گیری و انتخاب عملکرد بر اساس ارزش ها و باورهای فردی اش است.

به عبارت دیگر، یک انتخاب مستقل، تصمیم آگاهانه و بدون دخالتی است که نشان دهنده تمایلات و ارزش های فرد می باشد.

عدم ضرر سانی (Nonmaleficence)

اصل عدم آسیب رسانی بیانگر این وظیفه است که صدمه ای به بیمار زده نشود. این دستور بیان می کند که تیم درمانی نباید آگاهانه باعث ایجاد صدمه شود و در صورت غفلت در انجام وظایفش باید در قبال عواقب کارش مسئولیت پذیر باشد.

اثر دوگانه

- اثر دوگانه به دو نوع پیامدی اشاره می کند که ممکن است حاصل یک اقدام واحد باشد،
- در اخلاق پزشکی این فرایند معمولاً "به عنوان تاثیر ترکیبی سود رسانی و عدم ضرر رسانی تلقی شده است.
- یک نمونه ذکر شده در مورد این پدیده استفاده از داروی مورفین یا دیگر مسکن ها در بیمار در حال مرگ است. استفاده از مورفین می تواند در کاهش درد و رنج بیمار دارای تاثیر مثبت باشد در حالیکه همزمان نیز دارای تاثیر زیان آور است و از طریق سرکوب سیستم تنفسی مرگ بیمار را تسریع می کند.

سود رسانی

واژه سود رسانی به اقداماتی اشاره دارد که رفاه و آسایش دیگران را بهبود میبخشد. در چارچوب پزشکی، این مفهوم به معنای انجام فعالیت هائی است که به نفع بیماران باشد.

اجتهاد و تخصص حرفه ای

- اجتهاد یعنی اینکه پزشک نهایت تلاش را در جهت ارائه بهترین، کامل ترین، پیشرفته ترین و موثرترین خدمات به کار گیرد و خیرخواه بوده و به دیگران با خیرخواهی و متناسب با درک نیازشان نیز بیاموزد.
- درارایه خدمات بهداشتی و درمانی باید نهایت جدیت و تلاش بکار گرفته شود و برای رسیدن به بهترین و مناسب ترین شیوه ها "بازآموزی و پژوهش مستمر" صورت گیرد.

انصاف و عدالت (Justice)

اصل عدالت پیچیده است و شامل چند ویژگی می باشد و می تواند به صورت بحث برانگیز و متفاوت تفسیر شود. یکی از اصول عدالت که برای تیم پزشکی مهم است توزیع عادلانه می باشد باید فواید و بار مراقبت بهداشتی در جامعه به طور عادلانه تقسیم شود.

کمک به انجام فرایض دینی و فرهنگی بیمار

رعایت ملاحظات اعتقادی و عادات دینی و مذهبی و فرهنگی بیمار
در طول درمان و کمک به انجام آنها

مسئولیت پذیری و پاسخگویی

«مسئول» به کسی اطلاق می شود که از وی سوال می شود و واژه «مسئولیت» در لغت به معنای مؤاخذه و بازخواست است.

در جامعه و سازمان مسئولیت به این معناست که شخص باید پاسخگوی برخی از اعمال خویش باشد.

این مسئولیت ممکن است، مسئولیت اخلاقی و مسئولیت حقوقی باشد.

برتری جویی و رقابت طلبی

- پزشک در تمام موارد سعی می کند ممتاز باشد
- اعتماد به نفس داشته باشد
- به مهارت بالایی در حرفه خود دست پیدا کند
- جدی و پرکار باشد
- به موقعیت فعلی خود راضی نیست و از طرق شایسته دنبال ارتقای خود است.

صادق بودن

صداقت به معنای ساده آن، این است که فرد باید واقعیت را بگوید، و بیمار را فریب ندهد.

بیماران انتظار دارند که اطلاعات مربوط به بیماری آنها به صورت صادقانه و شفاف گفته شود تا بتوانند با تصمیم گیری منطقی و آگاهانه به وضعیت بیماری خود پردازند

شورای اخلاقی و انتظامی AMA

- شورای AMA اصطلاح "اخلاقی" به مسائل مربوط به اصول اخلاقی، ارزش ها و شیوه ها، و همچنین مسائل مربوط به سیاست های اجتماعی مربوط به مسائل اخلاقی در عمل پزشکی اشاره دارد.
- انتظاراتی را برای رفتار حرفه ای در زمینه های مطرح شده، و در موارد خاص وظایف و تعهدات خاص را بیان می کند. رفتار که این انتظارات یا وظایف و وظایف خاص را نقض می کند، اخلاقی قابل قبول نیست و غیر حرفه ای است. نقض مسئولیت های اخلاقی ممکن است اعمال انضباطی را علیه عضویت در جامعه پزشکی وی به وجود آورد
- رابطه بین اخلاق و قانون پیچیده است. ارزش های اخلاقی و اصول قانونی معمولاً به هم نزدیک هستند، اما مسئولیت های اخلاقی معمولاً از وظایف قانونی فراتر می روند. رفتارهای قانونی مجاز ممکن است از نظر اخلاقی غیر قابل قبول باشند. برعکس، این واقعیت که پزشک که متهم به رفتار غیرقانونی شده است، در پرونده های جنایی یا مدنی تبرئه شده یا مجازات شده است، لزوماً به این معنی نیست که پزشک به صورت اخلاقی عمل کرده است.
- در بعضی موارد، قانون مجازاتی را اجرا می کند که از نظر اخلاقی غیر قابل قبول است. هنگامی که پزشکان معتقدند که یک قانون ارزش های اخلاقی را نقض می کند یا ناعادلانه است، باید قانون را تغییر دهند. در شرایط استثنایی با وجود قوانین ناعادلانه، به جای مسئولیت های اخلاقی باید وظایف قانونی را جایگزین کنند.

اخلاق از دیدگاه زیگموند فروید

دکتر پرویز مولوی

پیش فرض های فروید

---

1. Development is driven by biology
2. Early experiences engender adult personality
3. Early social life is important

تعریف اخلاق

اخلاق را قواعد و میثاق های اجتماعی می داند

فریود اخلاق بر اساس قوانین و قرار داد های اجتماعی تعریف می کند و عمل اخلاقی را همنوایی با این قوانین می داند

نقش ان حفظ انسان از جنبه های منفی طبیعت ادمی است

تنها اخلاق عرفی می تواند به سامان دهی اجتماعی کمک کند.

چگونگی رفتار والدین (سبک های فرزند پروری) پیامد های پایداری برای منش اخلاقی فرزندان دارد.

رشد مطلوب فرامن در گرو میزان صمیمیت و نظارت همزمان والدین است.

والدین مستبد، سخت گیر غیر صمیمی و فاقد ثبات قدم در معیار های کودک پروری صاحب فرزندانی با فرامن ضعیف خواهند شد.

تحول اخلاق بر مبنای تحول و پیدایش فرامن

ایگوی ارمانی : ملاک های عمل کامل

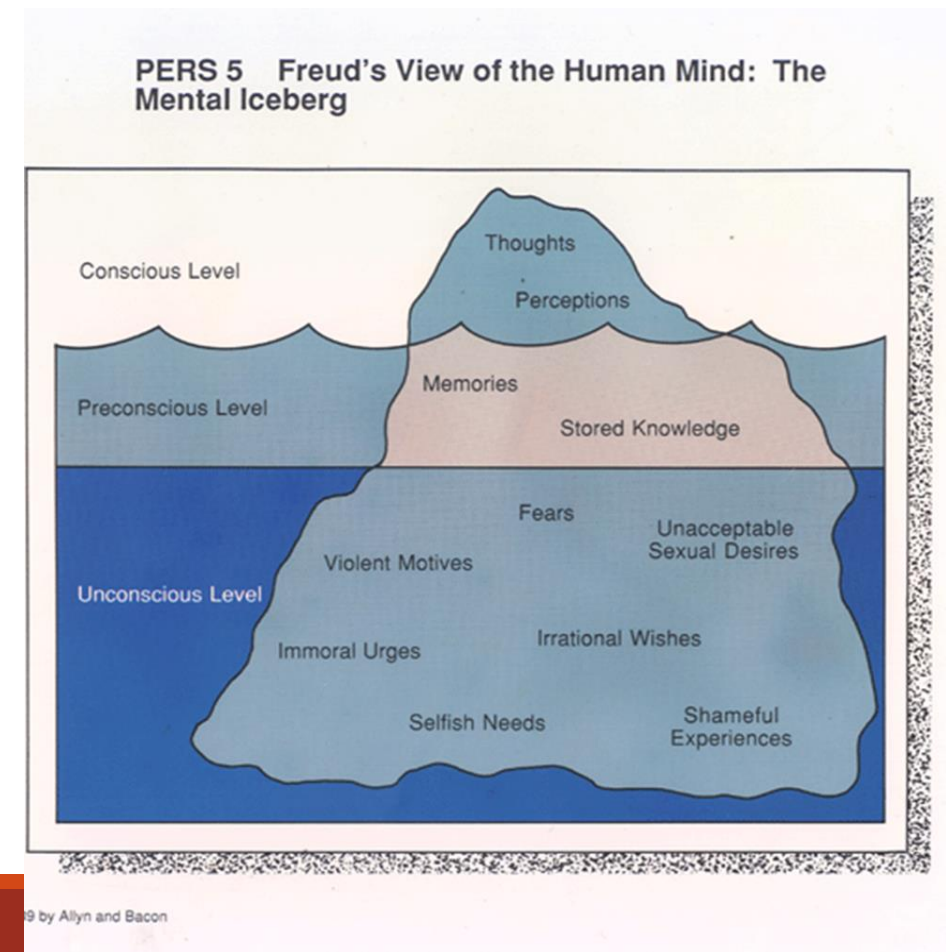
وجدان: احساس گناه

ساختار روان از نظر فروید

هشیار، نیمه هشیار، ناهشیار

Topographical model of the mind

1. Conscious
2. Preconscious
3. Unconscious
  - Primary process thinking
  - Secondary process thinking

ساختار روان از نظر فروید

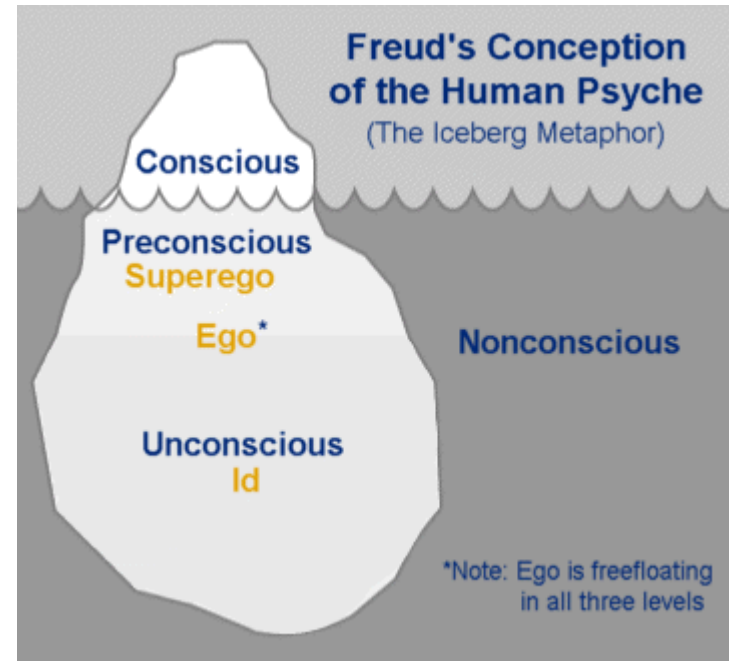
نهاد، خود، فراخود

Structural Model of the Mind

Id

Ego

Superego

مراحل رشد روانی فروید

مراحل: دهانی، مقعدی، آلتی، پنهان، تناسلی

Five Stages

1. oral
2. Anal
3. Phallic
4. Latent
5. genital

فراخود بخش اخلاقی شخصیت

تحولات ۳ تا ۶ سالگی

فرآیند درون سازی: اصول اخلاقی والدین

فرآیند همانند سازی: والدین هم جنس

فراخود به منزله ی داشتن معیار های اخلاقی در درون فرد است و دائما فرد را در جهت ارزیابی درست و نادرست هدایت می کند

همانند سازی با والدین و تشکیل سوپر ایگو نظارت را درونی کرده و حتی در غیاب والدین نیز طوری رفتار می کند که والدینش به او ببالند و در صورت انجام اعمال بد احساس گناه می کند.

احساس گناه هنگام تخلف از مقررات اخلاقی روی می دهد

احساس خشنودی هنگام رفتار بر طبق مقررات روی می دهد.

دیدگاه تکاملی

نقش اخلاق و وجدان در تکامل نوع بشر

تمایلات اخلاقی انعکاس فرایند تکاملی برای حفظ نوع انسان می باشند

جامعه و اخلاقیات آن بخش از سازوکار بقاء نوع بشر هستند.

رشد مدنیت به ظرفیت و توانمندی جامعه در کنترل خودخواهی افراد وابسته است.

مفهوم عدالت

دیدگاه نسبی گرایانه

زندگی در جامعه مستلزم مشارکت در مسئولیت ها، محرومیت ها و منافع است. جامعه عادلانه جامعه ای است که مردم در آن به طور یکسان رنج می برند. درک مفهوم عدالت از تجربه بی عدالتی گسترش می یابد.

فروید و محدودیت ها

مخالفت با لذت گرایي افراطی

عدم موافقت با آزادی های افسار گسیخته و خود ابرازی افسار گسیخته

عدم سرکوب غرایز

کنترل و کنار گذاردن آگاهانه

افراد رشد نیافته نمی توانند جنبه حیوانی طبیعت خود را به رسمیت بشناسند اما افراد رشد یافته بدان اذعان داشته و آن را آگاهانه کنترل می کنند.

فطرت در برابر تربیت

وجدان اخلاقی فطری

وجدان اخلاقی تربیتی

تمام قضاوت های وجدانی منهیات دوران کودکی و تربیت های اجتماعی

اكتسابی

اخلاق به مثابه افسار یا دهنه اجتماعی

خوب و بد زائیده محیط اجتماعی می باشد.

فروید منشاء پیدایش دو عامل عمده حیات اجتماعی : قانون و اخلاق از شروع تمدن پی گیری کرده است و تلاش کرده علت روانشناختی آن را توضیح دهد

منشاء هر دو (قانون و اخلاق) را یکسان می داند.

همان امیال و سیستم های روانی که در پذیرش و درونی شدن قوانین اخلاقی دست اندرکارند در واقع منشاء قانون و سنت های اخلاقی و حقوقی هستند.

ارنست هگل: fundamental biogentic law : تکامل فرد ویژگی های تکامل نوع را تکرار می کند مراحل حیات تکاملی گونه در مراحل رشد جنین تا بزرگسالی باز تولید می شود.

در تکامل حس اخلاقی فرد استقرار و تکامل اخلاق گونه را میشود پیگیری کرد.

در نظریه فروید فراخود فرهنگ درونی شده فرد است و سنت های اجتماعی ، خانوادگی ، نژادی ملی و الزامات محیط اجتماعی بلافصلی که آنها بازمی نمایند.

والدین ، مربیان و معلمین

تعارض : منشاء بد اخلاقی ها

تعارض های درون سیستمی

تعارض های بین سیستمی

Id:

Instincts

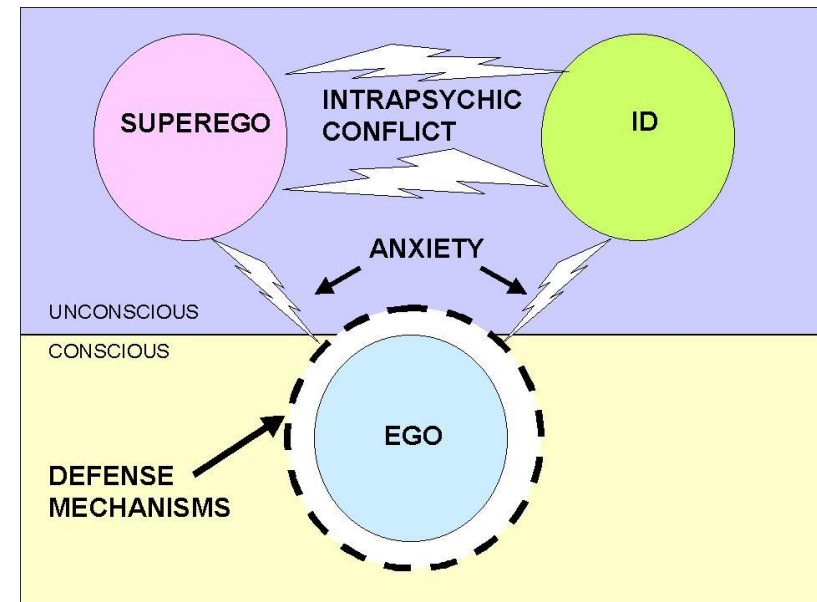
Ego:

Reality

Superego:

Morality

تحول اخلاقی

Moral Development

دکتر ندر محمدی

اخلاق یک موضوع چند بعدی و پیچیده است.

- فلاسفه

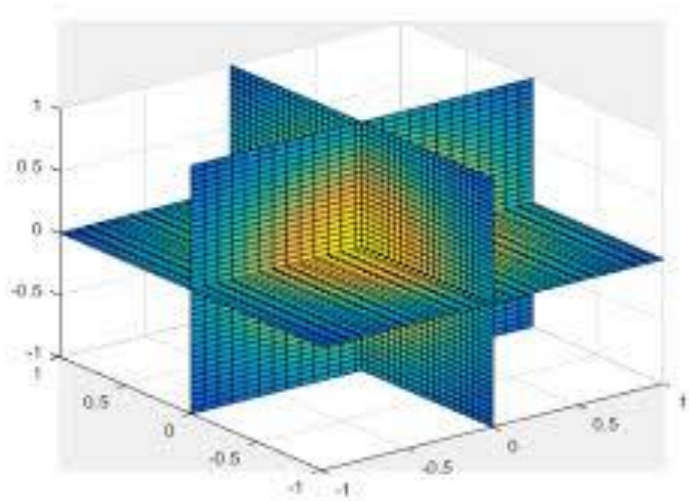
- جامعه شناسان

- جرم شناسان

- متخصصین تعلیم و تربیت

شاید هدف آنها مشابه باشد : کاهش بد اخلاقی

نحوه تفسیر و تبیین اخلاق در دیدگاه ها و علوم مختلف متفاوت است

روانشناسی

روانشناسی علم مطالعه رفتار و فرایندهای ذهنی است.
در روانشناسی مکاتب **approach** مختلفی وجود دارند

روانکاوری

رفتارگرایی

شناختی

: هر یک از مکاتب در رابطه با نحوه پیدایش شکل گیری و تحول رفتار
اخلاقی نظرات متفاوتی دارند

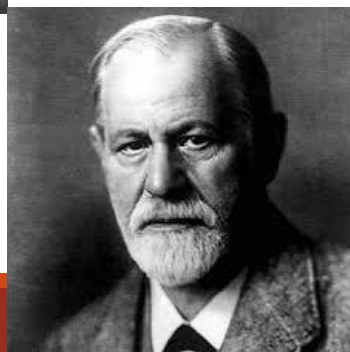
تئوری های مهم در زمینه اخلاق

روانشناسان به دنبال تبیین و چرایی رفتار اخلاقی و غیر اخلاقی هستند.

تئوری پیازه (۱۸۹۶-۱۹۸۰) سویس

تئوری کلبگ (۱۹۲۷-۱۹۸۷) آمریکا

تئوری فروید (۱۸۵۹-۱۹۳۹) آلمان

اخلاق از دیدگاه لورنس کلبرگ

(۱۹۲۷-۱۹۸۷)

آمریکا

Justice convention

عدالت قرارداد اجتماعی

کلبرگ مفهوم اخلاق را با مفهوم عدالت مرتبط می داند

تحول اخلاقی فرآیند دست یابی به مفهوم و احساس عدالت در رابطه با دیگران، درستی یا نادرستی امور و چگونگی رفتار فرد در رابطه با این امور است.

چگونه در سنین مختلف از قرار داد های اجتماعی تبعیت می شود؟

آیا سنین مختلف برداشت های متفاوتی از قرارداد های اجتماعی دارند؟

این برداشت چگونه متحول می شود؟

چگونه برداشت فرد از درستی یا نادرستی به صورت معیوبی شکل می گیرد؟
Lawrence Kohlberg, [6] who introduced the moral development theory in 1969

رشد اخلاقی

رشد اخلاقی: تغییر در چگونگی استدلال در امور اخلاقی

تغییر در نگرش نسبت به قانون شکنی

تغییر در رفتار در مواجهه با مسائل اخلاقی

مثال: برداشتن اسباب بازی دیگران توسط کودکان سنین مختلف چگونه توجیه می شود؟

دریافت زیر میزی توسط ارائه کننده خدمت چگونه توجیه می شود؟

جلو زدن در صف نانوائی از دیگران یا دیر آمدن به درمانگاه به خاطر مشغله های شخصی چگونه تبیین می شود؟

نحوه تفسیر در موقعیت های چالش برانگیز اخلاقی

رشد اخلاقی کلبرگ

رشد تدریجی مفاهیم انفرادی درست و غلط:

کلبرگ نشان می دهد نحوه تفسیر، تبیین یا توجیه رفتارها در سنین مختلف متفاوت است.

اگر فردی در سنین بالا توجیه کودکانه ای در باره علت رفتار داشته باشد وی از نظر اخلاقی رشد نیافته و در سطوح پایین در نظر گرفته می شود رفتار درست یا نادرست چگونه و در چه سطحی توجیه می شود:

Ethical Reasoning **استدلال اخلاقی**

مراحل رشد اخلاقی

هر فرد از یک سری مراحل رشد عبور می کند که عبور از این مراحل بلوغ اخلاقی فرد را دامن می زند. عبور از مراحل به صورت سلسله مراحل **hairarchy** است و امکان جهش از یک مرحله وجود ندارد. تمام افراد از هر کجا از این مراحل عبور می کنند (عبور از مراحل وابسته به فرهنگ نیست) ممکن است برخی سریعتر و برخی کند تر طی نمایند. ترتیب مراحل جهانی و همگانی **Universal** است. کسانی که در یک مرحله قرار دارند قادر به فهم **استدلال اخلاقی** مراحل بالاتر نیستند. ولی می توانند استدلال اخلاقی مراحل پایین تر را درک نمایند.

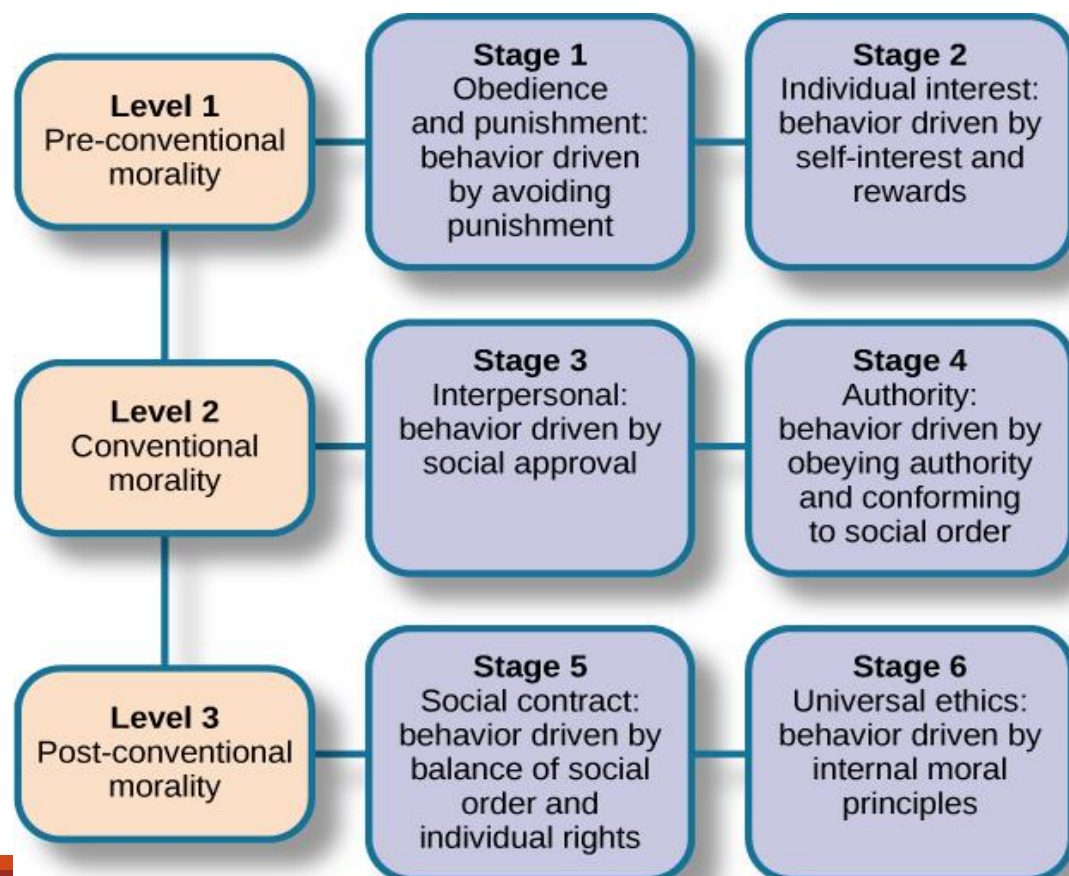
مراحل

کلبرگ رشد اخلاقی را در سه سطح و ۶ مرحله مطرح می کند

پیش قراردادی

اخلاق قراردادی

پس قراردادی

سطح اول : اخلاق پیش قرار دادی (پیش عرفی) ۴ تا ۱۰

مرحله اول : اطاعت و تنبیه Obedience and Punishment

کودکان کم سن ، اما بزرگترها هم ممکن است این سطح از استدلال را نشان دهند، در این سطح قوانین ثابت و مطلق دیده می شوند

ارزیابی اعمال بر اساس پیامدها (نه نیت)

پذیرش مقررات صاحبان قدرت

مقررات رعایت می شوند تا تنبیه نشوند

رفتار خوب می کند تا تنبیه نشود

ادامه

مرحله دوم: اخلاق هدف – وسیله ای Naively egotistical
اطاعت از قوانین جهت رسیدن به پاداش

آگاهی : دیدگاه مختلف در افراد مختلف در مورد یک مساله

آگاهی سطحی و عینی

اخلاق چشم در برابر چشم an eye for an eye

معتقد به سهم برابر برای همه : هر فرد بطور برابر سهم ببرد صرف نظرا از میزان نیازمندی

لطف می کنند تا به آنها لطف بشود

انتظار پاداش برای رفتار های خوب

قضاوت در سطح یک: بر اساس نیاز ها و دیدگاه خودشخص

سطح دوم: اخلاق قراردادادی (عرفی) ۱۱ تا ۱۵

مرحله سوم: دختر خوب پسر خوب "good boy-good girl" orientation

منافع شخص کم رنگ تر می شود

اهمیت یافتن تایید دیگران conformity

رفتار توام با تایید دیگران می تواند اخلاقی باشد (در نظر گرفتن انتظارات دیگران)

توانایی در نظر گرفتن رابطه دو نفر از دیدگان شخص سوم

put himself/herself in another's shoes

تایید شدن توسط همتاها بسیار مهم است

نیت ها و قول ها اهمیت می یابند

ادامه

مرحله چهارم: قانون و نظم اجتماعی Law and Social Order

قوانین باید به صورت یکسان در مورد همه اجرا شود

نمی توان قوانین را زیر پا گذاشت

نظم اجتماعی به هم می خورد

هر عملی مطابق مقررات اخلاقی است

وظیفه اهمیت می یابد duty

اطاعت از مراجع قدرت بدون چون و چرا

حمایت از حق اکثریت بدون نگرانی در مورد اقلیت

قضاوت در سطح دوم: بر اساس انتظارات اجتماعی و قانون

سطح سوم: اخلاق پس قرار دادی ۱۵ به بعد

مرحله پنجم: پیمان اجتماعی Legalistic Social Contract

فرا تر رفتن از حمایت بی چون و چرای مقررات و قوانین جامعه خود
اصول اخلاقی بر حسب اصول و ارزش های انتزاعی که در تمام موقعیت ها و جوامع به اجراء گذاشته می شود.

صحت برخی قوانین مورد تردید قرار می گیرد

قوانین به عنوان قرار داد

به حساب آوردن دیدگاه و ارزش های سایر مردم که عقاید مخالف دارند

اهمیت دادن به حقوق اقلیت ها حتی افراد

قوانین قابل تغییر هستند توسط سیستم

ادامه

مرحله ششم: اصول جهانی Universal Principles

دست یافتن به اصول جهان شمول و قابل کاربرد برای تمام مردم رفتار و برخورد با مشکلات بدون سوگیری و بی طرفانه (مذهبی، قومی، نژادی) استدلال بر اساس اصول شخصی انتزاعی جهان شمول نه صرفاً قوانین قراردادی

هوش اخلاقی

MORAL INTELLIGENCE

تعریف هوش اخلاقی

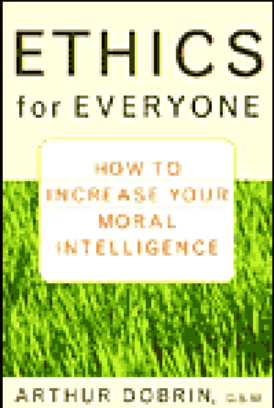

هوش اخلاقی عبارت است از ظرفیت روانی جهت تعیین این که اصول جهان شمول انسانی چگونه باید در ارزش ها اهداف و عملکرد های ما بکار گرفته شوند.

هوش اخلاقی به ساده ترین بیان عبارت است از توانایی تمیز درست از نادرست.

اصول جهان شمول به آن دسته از باورهایی اطلاق می شود که در مورد رفتار و سلوک بشر بوده و در تمامی فرهنگ ها در سطح کلی جهان مشترک می باشند

Moral intelligence is the capacity to understand right from wrong and to behave based on the value that is believed to be right

نقش و اهمیت

هوش اخلاقی به سایر انواع هوش دستور می دهد تا به انجام اموری توجه شود که ارزشمند تلقی می شوند.

هوش اخلاقی به زندگی ما پذیرش هدف را ارزانی می دارد اگرچه بدون وجود هوش اخلاقی هم قادر هستیم فعالیت کنیم و وقایع را تجربه کنیم اما تماما عاری از معنا و مفهوم موثر و ارزشمندی خواهد بود.

بدون هوش اخلاقی نمی توانیم درک کنیم که چه کاری خاص را به انجام برسانیم یا این که موجودیت ما اساسا چه تاثیر مثبتی بر دنیا و کلیه اشیا موجود در آن خواهد گذاشت

نقش هدایت گری و جهت یابی

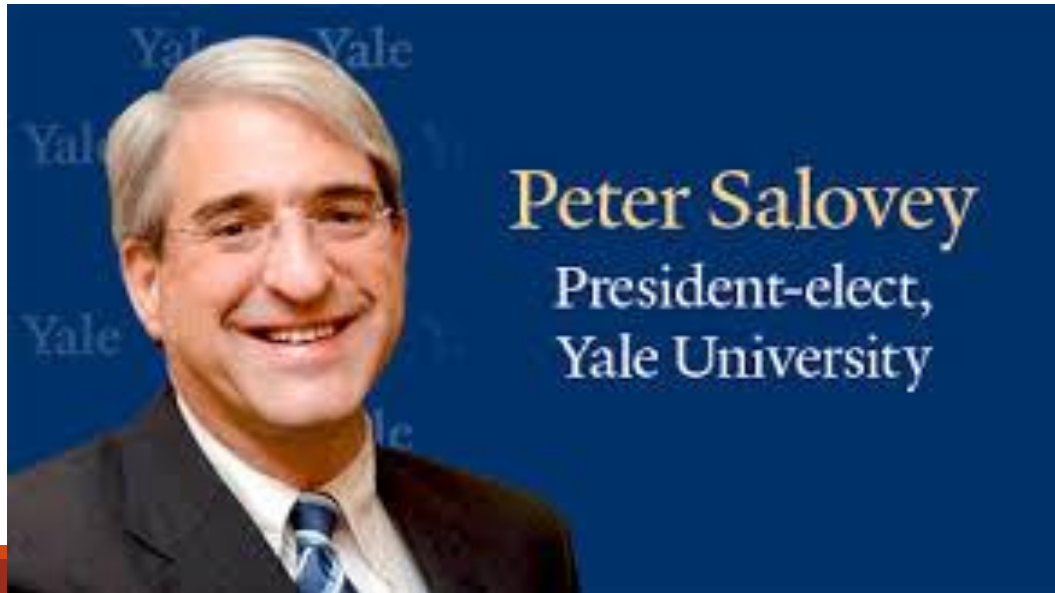
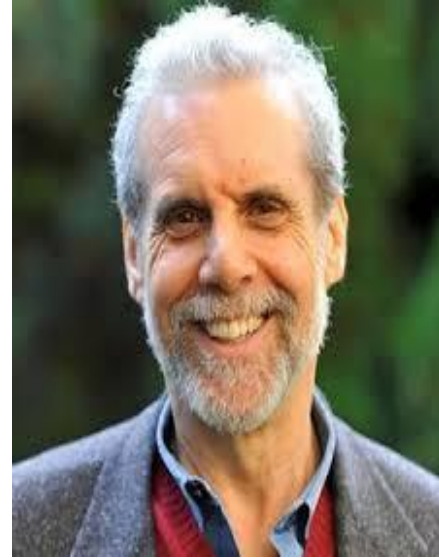
پذیرش و درک خطاها: مهم نیست چه خطایی از شما سر زده نحوه برخوردتان با خطامهم است

چالش اصلی در هوش اخلاقی

چالش اصلی در هوش اخلاقی این امر نیست که با تفکیک درست از نادر ست آشنا شویم بلکه پیرامون این واقعیت است که به جای زیاد دانستن و افزودن بر دانایی ها بیشتر به دانایی ها عمل کنیم

وعده گاهی که در آن ارزش ها و فلسفه به ایفای نقش خاص خود می پردازند و به عمل شکل می دهند: آنچه باید انجام پذیرد و آنچه نباید انجام پذیرد

هوش هیجانی

پیتر سالوی

توانایی بازبینی هیجانات شخصی خود و هیجانات دیگران توانایی شناخت این هیجانات و توانایی استفاده از این اطلاعات به منظور تسهیل اندیشه و عمل .

- ارزیابی هیجانات در خود و دیگران

- دسته بندی و نظم بخش به هیجانات

- استفاده مناسب از هیجانات

دانیل گلن

اشنایی با هیجانات

کنترل هیجانات

انگیزگی

شناسایی هیجانات در دیگران

کنترل روابط

مقایسه هوش هیجانی و اخلاقی

توانایی درک ارزیابی و بیان هیجانات به صورت صحیح و دقیق و مناسب

هوش اخلاقی عبارت است از ظرفیت روانی ما برای تعیین این امر که چگونه اصول جهان شمول اخلاق انسانی باید در مجموعه ارزش های فردی اهداف و عملکرد های ما به کار گرفته شوند

هوش هیجانی می تواند به شما کمک کند بر مبنای درک روابط میان فردی و خودگردانی در سطح بالاتری رفتارهای خود را آشکار سازید اما هوش هیجانی نمی تواند به تنهایی باعث شود از ارتکاب به رفتار های نادرست مصون بمانید.

هوش هیجانی دارای بار ارزشی نمی باشد اما اینموضوع برای هوش هیجانی کاملاً متفاوت است.

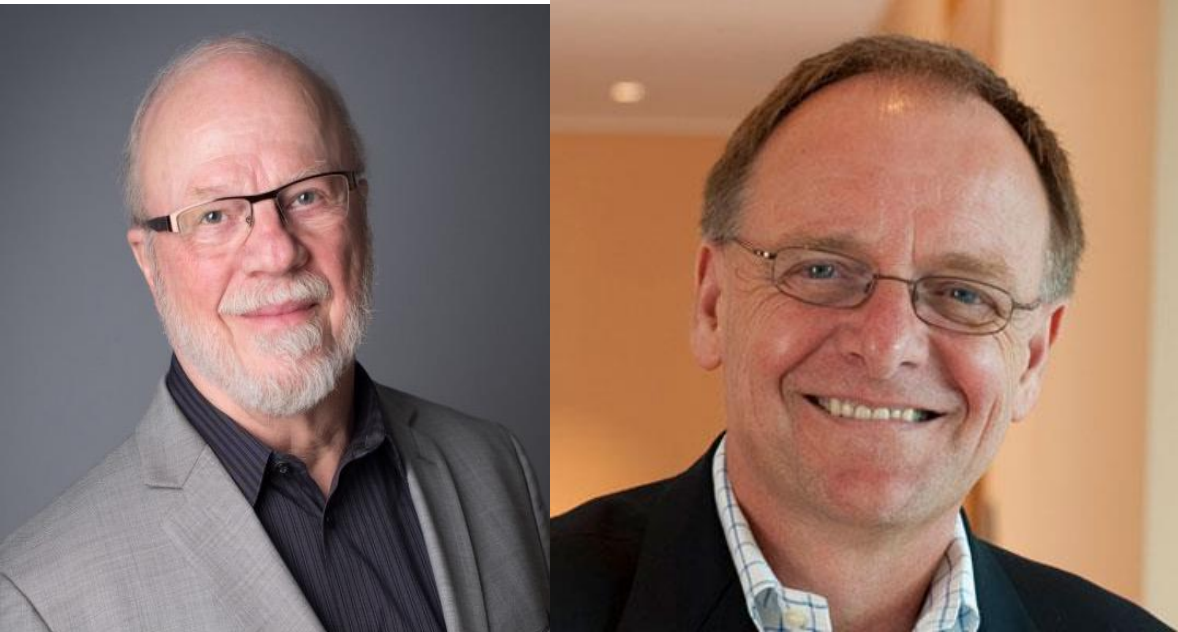
مهارت های هیجانی فقط در امور خوب یا بد مورد استفاده واقع می شوند ولی مهارت های اخلاقی وظیفه هدایت عملکردها به سمت خوبی ها را عهده دار می باشند

مدل لنيك و كيل

Moral intelligence was first developed as a concept in 2005 by Doug Lennick and Fred Kiel, Ph.D.

Much of the research involved with moral intelligence agrees that this characteristic is ability-based, rather than trait-based

Doug Lennick and Fred Kiel, Ph.D., authors of *Moral Intelligence* and the originators of the term, identified four competencies of moral intelligence: integrity, responsibility, forgiveness, and compassion.^[2]

Lennick & Kiel's competencies	Description
Integrity	Creating harmony between what we believe and how we act, doing what we know is right, always telling the truth
Responsibility	Taking personal responsibility, admitting mistakes and failures, embracing responsibility for serving others
Forgiveness	Letting go of one's own mistakes, letting go of others' mistakes
Compassion	Actively caring about others

صداقت

بنیادین

انجام کارها بر اساس اصول ارزشها و باورها

هارمونی عملکرد و باورها

بیان حقایق

عمل به قول های داده شده

مسئولیت پذیری

پذیرش نتایج و برآیند کارهای انجام داده شده یا تصمیمات اتخاذ شده

پذیرش خطاها و شکست ها

پذیرش انجام امور خطیر و خدمت رسانی به سایر افراد

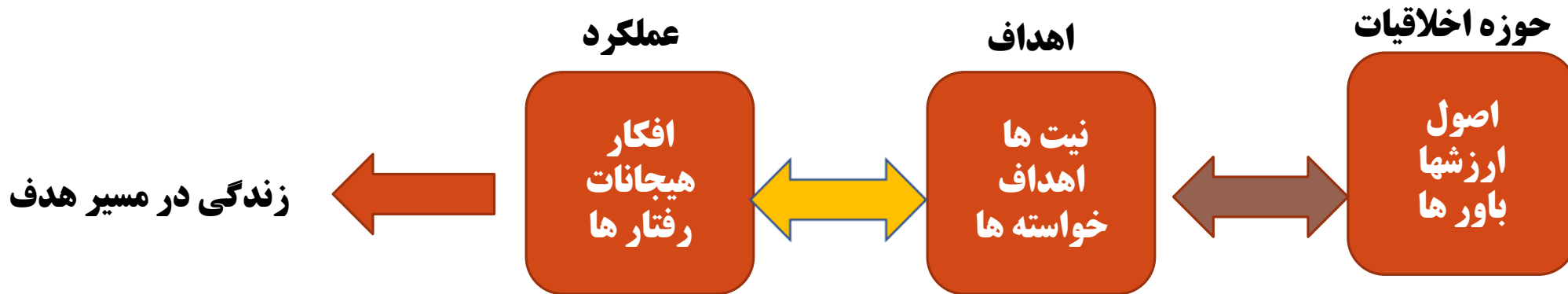
اجتناب از بهانه ، توجیه

دلسوزی و گذشت

کمک به دیگران برای رسیدن به خواسته هایشان
عدم نادیده انگاشتن خطاها بلکه برخورد درست با خطاها
گذشت نسبت به خطاهای شخصی
مهربانی با دیگران

مدل

حوزه اخلاقیات: عبارتست از اصول ، ارزشها، و باور هایی که گام ها و عملکرد های شما را هدایت می کند

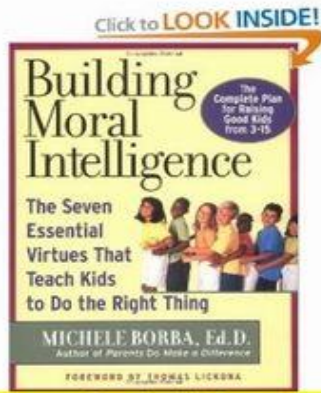
اصول : صداقت، مسئولیت پذیری، دلسوزی، گذشت: قواعد کلی رفتار

ارزشها: ان دسته از عوامل کیفی که از سوی والدین یا مراقبیت برای رفاه و امنیت ما و سایرین مهم لحاظ شده است. ما به تدریج ارزش ها را به عنوان راهنمای رفتار شخصی خود می پذیریم: به چه چیزی اهمیت می دهیم : علم ، ..... (هدف)

زمانی که لازم می شود تصمیمی اخذ نماییم که در اوضاع و شرایط اخلاقی قرار گرفته است ارزش های فردی اهمیت می یابند

باور ها : باور ها نحوه درک خود در مورد آنچه فکر می کنیم مهم است و نحوه اندیشیدن در مورد خودمان در ارتباط با جهان بیرونی می شوند

Downloads link:
<http://4-urls.org/26364327>

مدل میشل بوربا

Another identified model of moral intelligence was proposed by author Michele Borba, Ed.D., in her book *Building Moral Intelligence: The Seven Essential Virtues that Teach Kids to Do the Right Thing*.

Borba notes seven essential virtues of moral intelligence: empathy, conscience, self-control, respect, kindness, tolerance, and fairness.^[1]

In her book, Borba gives a step-by-step plan for parents to teach their children these virtues to enhance their moral intelligence

Borba's essential virtues	Description
Empathy	Identifying with and feeling other people's concerns.
Conscience	Knowing the right and decent way to act and acting in that way.
Self-control	Regulating your thoughts and actions so that you stop any pressures from within or without and act the way you know and feel is right.
Respect	Showing you value others by treating them in a courteous and considerate way.
Kindness	Demonstrating concern about the welfare and feelings of others.
Tolerance	Respecting the dignity and rights of all persons, even those beliefs and behaviors we may disagree with.
Fairness	Choosing to be open-minded and to act in a just and fair way.

سنجش هوش اخلاقی

پرسشنامه MCI

۴۰ گزینه

۳۰ دقیقه

لیکرتی

۱۰ خرده مقیاس

نمره کل

تفسیر